

Likhet for loven i mindre narkotikasaker

Er dagens straffutmålingspraksis av rusavhengige i strid med
Grunnloven § 98?

Oppgavetype: Juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPGAVE03)

Politihøgskolen

2022

Kand.nr: 139 & 140

Antall ord: 9079

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 Tema og problemstilling	4
1.1.1 Problemstilling.....	5
1.2 Juridisk metode og rettskildebildet	5
1.3 Avgrensning.....	7
1.4 Ordforklaring:.....	8
1.4.1 Straffutmåling	8
1.4.2 Straffereaksjon	8
1.4.3 Straffutmålingsfrfall – straffeloven § 61	8
1.4.4 Påtaleunntatelse	8
2. Hoveddel	9
2.1 Grunnloven § 98.....	10
2.1.1 EMK art. 14	10
2.1.2 Forarbeid til Grunnloven § 98	12
2.1.2.1 Likhetsprinsippet, første ledd	12
2.1.2.2 Diskrimineringsvernet, andre ledd	13
2.1.2.2.1 Intet menneske.....	14
2.1.2.2.2 Usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling	14
2.2 Narkotika.....	15
2.2.1 Straffeloven § 231.....	15
2.2.1.1 Ulovlig.....	15
2.2.1.2 Erverv	16
2.2.1.3 Oppbevaring	16
2.2.1.4 Narkotika	17
2.2.1.5 Skyldkravet i straffeloven § 231.....	17
2.2.1.5.1 Forsett.....	17
2.2.1.5.2 Uaktsomhet	17
2.2.2 Legemiddeloven § 24 første ledd	18
2.2.2.1 Uten lovlig adkomst	18
2.2.2.2 Besittelse og bruk	19
2.2.2.3 Narkotika	19
2.2.2.4 Skyldkravet i legemiddeloven § 31 første ledd.....	19
2.3 Dagens straffutmålingspraksis.....	19
2.3.1 Den politiske bakgrunnen	19
2.3.2 Rusavhengig.....	21
2.3.3 Straffutmåling.....	22
2.3.3.1 Straffutmåling for rusavhengige.....	22
2.3.3.2 Straffutmåling for ikke-rusavhengige.....	24
2.3.4 Grunnloven § 98 opp mot straffutmålingspraksis.....	26
2.3.4.1 Saklighetsvurdering.....	27
2.3.4.2 Forholdsmessighetsvurdering.....	29
3. Avsluttende bemerkninger	31
4. Litteraturliste:	32
4.1 Lover.....	32
4.2 Forskrifter	33
4.3 Forarbeid	33
4.4 Avgjørelser fra Høyesterett.....	34
4.5 Avgjørelser fra underrettspraksis.....	35

4.6 Internasjonale konvensjoner	35
4.7 Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)	35
4.8 Forvaltningspraksis.....	35
4.9 Lovkommentar	36
4.10 Litteratur	36
4.11 Nettartikler	37

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Narkotika har lenge vært et utbredt fagfelt i politiet, og har fulgt den restriktive narkotikapolitikken med høye strafferammer. Da det kom en erkjennelse av at rusproblematikken først og fremst er en helseutfordring¹, førte det til en dreining i den restriktive narkotikapolitikken. Mindre narkotikasaker begått av rusavhengige skulle møtes med hjelp istedenfor straff. Det pågår i dag en debatt om hvilken virkning straff har for bruk av narkotika, hvordan staten skal hjelpe rusavhengige og eventuelt et behov for legalisering.

Rusreformen ble utarbeidet på bakgrunn av erkjennelsen av at rusproblematikken er en helseutfordring som tilhører helsetjenesten og ikke justissektoren.² På bakgrunn av erkjennelsen og regjeringens utarbeidelse av rusreformen fant Riksadvokaten grunn til å komme med en understrekning. Understrekingen omhandlet påtalemyndighetens legalitetskontroll med tvangsmiddelbruk, og ble utgitt i RA-2021-955-1. Det ble presisert at tvangsmiddelbruk måtte ha et relevant etterforskningsformål og være forholdsmessig, og berørte særlig ransaking i narkotikasaker.³ Oppfølgende undersøkelser etter rundskrivet viser at politiets praksis i mindre alvorlige narkotikasaker er endret.⁴

Etter rundskrivet opplevde vi en usikkerhet i løpet av vårt praksisår blant politibetjentene på hvordan en skulle håndtere mindre narkotikasaker, og vi erfarte en endring innenfor feltet. Vi fikk høre “Narkotika? Det tar vi ikke i”. Da vi kom tilbake på skolebenken var det usikkerhet blant studentene på hvordan man skal håndtere narkotika ute på gaten. Vår interesse for narkotikafeltet vokste i takt med usikkerheten og endringene i etaten. Da vi leste Riksadvokatens rundskriv oppdaget vi brevet som ble sendt ut fredag 13.mai 2022. Det omhandlet ny høyesterettspraksis om rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk.⁵

---

¹ NOU 2019:26, *Fra straff til hjelp*, s. 43.

² Politisk plattform, *For en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre*, s. 40.

³ Riksadvokatens rundskriv 21/955, *Påtalemyndighetens legalitetskontroll med tvangsmiddelbruk – relevant etterforskningsformål og forholdsmessighet – særlig om ransaking i narkotikasaker s. 1*, (RA-2021-955-1).

⁴ Riksadvokatens skriftserie 2/2022, *Tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker – oppfølgende undersøkelse*, s. 13.

⁵ Riksadvokatens brev 13. mai 2022, 22/826, *Ny høyesterettspraksis om strafferettslige reaksjoner for rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk*, (RA-2022-826).

Vi stilte spørsmål til hvordan et skille mellom rusavhengige og ikke-rusavhengige var i tråd med likhetsprinsippet i Grunnloven § 98⁶ - likhet for loven. Den økende forundringen for hvordan tre ord, likhet for loven, ikke kunne være til hinder for å behandle to grupper ulikt fikk oss til å trekke tråder til andre strafferettsområder. Kan en slik forskjellsbehandling gjøre at en kleptomant får utmålt mindre straff enn en ikke-kleptomant? Slike undringer ga oss engasjement for å forstå Grunnloven § 98 sitt omfang, herunder likhetsprinsippet og diskrimineringsvernet, og ble grunnlaget for problemstillingen vår.

1.1.1 Problemstilling

En problemstilling formulerer en eller flere hypoteser. Problemstillingen er som oftest forankret i tidligere forskning og relevant teori.⁷ Vår problemstilling for oppgaven er utformet slik:

Hvilken innvirkning har Grunnloven § 98 på straffutmåling for overtredelse av legemiddeloven § 31 første ledd⁸, jf. § 24 første ledd og straffeloven § 231⁹?

Problemstillingen skal gi grunnlag til å besvare spørsmålene vi stilte innledningsvis og for å utforske vår interesse for temaet.

1.2 Juridisk metode og rettskildebildet

Oppgaven kommer til å bli besvart ved bruk av juridisk metode. Juridisk metode brukes for å tolke og forstå rettsreglers oppbygning og anvendelse. Metoden skal sikre at rettsspørsmål besvares på en tilfredsstillende måte sett opp mot kravene og forventingene til rettsanvendelsen i en rettsstat¹⁰.

Den viktigste rettskildefaktoren i vårt rettssystem er lovteksten.¹¹ Det er Stortinget som vedtar lover og det er fastsatt i Grunnloven § 75a. Dette gir lovtekstene stor demokratisk og konstitusjonell legitimitet.¹² Grunnloven § 96 stiller krav om at ingen kan dømmes uten at det

---

⁶ Lov av 17.mai 1814 *Kongerikets Norges Grunnlov* (Grunnloven).

⁷ Svartdal. A (2018), *Problemstilling*.

⁸ Lov av 1.januar 1994 *om legemidler* (legemiddeloven).

⁹ Lov av 20.mai 2005 nr. 28 *om straff* (straffeloven).

¹⁰ Aarli. R og Mæhle. S (2018), *Juridisk metode i et nøtteskall*, s. 13.

¹¹ Falkanger. T, Gisle. J og Boe. E.M (2023) *Rettskilder*.

¹² Nygaard. N (2017) *Rettsgrunnlag og standpunkt*, s. 215.

foreligger en lov, legalitetsprinsippet. Borgerne skal kunne forutse sin rettsstilling ved å lese lovtekstene og dermed ivareta hensynet til rettsikkerhet og forutberegnelighet.¹³ Oppgaven vil ha fokus på lovteksten i Grunnloven § 98. For å redegjøre for innholdet i Grunnloven § 98 ser vi hen til forarbeidene. Dokument 16 (2011-2012)¹⁴ og Innst. 186 S (2013-2014)¹⁵ er forarbeidene og vil bli anvendt for å redegjøre for endringer, hensyn og formål som ligger i bestemmelsen. Lovkommentarer og juridisk litteratur vil bli anvendt for å supplere. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art. 14¹⁶ er en av inspirasjonskildene til Grunnloven § 98. Redegjørelse av EMK art. 14 vil være relevant, der innholdet overlapper med vilkårene i Grunnloven § 98.

Videre kommer vi til å klarlegge gjeldene rett i straffeloven § 231 og legemiddeloven § 24. Innholdet i disse lovene vil være relevante for å belyse hvilke handlinger som er kriminalisert.

Høyesterett er en viktig rettskilde, og dømmer i siste instans, jf. Grunnloven § 88. Grunnloven § 88 fremmer Høyesterett sin posisjon i rettssystemet og Høyesterett kan med endelig virkning avklare gjeldene norsk rett.¹⁷ Avgjørelser fra Høyesterett vil være avgjørende i spørsmålet om hvilken straff som skal utmåles for rusavhengige. Ettersom endringen i gjeldene rettspraksis er relativt ny vil vi se på avgjørelser fra underrettspraksis for å belyse sider ved problemstillingen som ikke er besvart i høyesterett. Dommer fra Høyesterett har prejudikatsverdi. Dommer fra underrettspraksis, har ikke samme prejudikatsverdi og har derfor lavere rettskildevekt.¹⁸ Avgjørelsene fra underrettspraksis vil etter dette prinsippet tillegges mindre vekt.

Riksadvokatens brev av 13.mai 2022, "*Ny høyesterettspraksis om rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk – retningslinjer og veiledning om etterforskning, reaksjonsfastsettelse mv.*"¹⁹, har rettskildemessig relevans for oppgaven. Brevet

---

¹³ Case of S.W v. The United Kingdom, avsnitt 35.

¹⁴ Dokument 16 (2011-2012), *Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*, avgitt 19.desember 2011.

¹⁵ Innst. 186. S (2013-2014), *Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovsfesting av sivile og politiske menneskerettigheter.*

¹⁶ Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4. november 1950.

¹⁷ Norges Høyesterett (u.å), *Om Høyesterett.*

¹⁸ Eckhoff. T. (2001), s. 162.

¹⁹ RA-2022-826.

sammenfatter retningslinjer for saker med rusavhengiges befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk og instruerer hvordan påtalemyndigheten skal praktisere reglene.

Ved gjennomgang av Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) fant vi ingen dommer som omhandlet EMK art. 14 i sammenheng med narkotikalovbrudd. Dette kan skyldes den nye behandlingen av narkotikalovbrudd i Norge og at denne praksisen ikke er gjeldene i flere land. EMK art. 14 omhandler forbudet mot diskriminering, og viser til redegjørelsen i pkt. 2.1.1.

1.3 Avgrensning

Kursiveringer i oppgaven er foretatt av oss.

Straffeloven § 231 første ledd inneholder flere objektive vilkår for ulike befatninger med narkotika. Oppgaven vil kun ta for seg *oppbevaring* og *erverv*. Dette er befatningene med narkotika etter straffeloven § 231 som faller innenfor endringene i straffutmålingspraksis for rusavhengige. Dermed vil *tilvirke*, *innføre*, *utføre*, *sende* og *overdra* falle utenfor oppgavens tema.

Endringene Høyesterett har gjort i mindre narkotikasaker omfatter ikke legemiddeloven § 24 første ledd “å skaffe seg adgang til å få kjøpt slike varer under falske opplysninger, f.eks. om navn, bosted, sykdom eller sykdomstegn”. Av den grunn avgrenses oppgaven til første del av første ledd, jf. legemiddeloven § 24. Legemiddeloven § 24 andre ledd inneholder en henvisning til hvordan personer med lovlig adkomst til narkotika skal forholde seg. Dette vil ikke være av interesse for oppgaven ettersom de personene oppgaven tar for seg ikke har lovlig adkomst på stoffet.

Domstolsavgjørelsene avgrenser seg til narkotika til egen bruk.

Den politiske og rettslige narkotikadebatten omfatter mange ulike nyanseringer. Oppgaven vil gi et bilde av noen av de nyanseringene som fremkommer i debatten, men vil grunnet oppgavens omfang ikke få belyst alle sidene. Argumentasjonen vi legger til grunn gir grunnlag for en konklusjon. Konklusjonen vil av den grunn inneholde svakheter ettersom vi har satt rammer for hvilke tema og vinklinger som blir belyst.

1.4 Ordforklaring:

1.4.1 Straffutmåling

Straffutmåling er fastsettelsen av hvor lang en straff for et lovbrudd skal være.²⁰ Ved den konkrete straffutmålingen legger dommeren objektive forhold ved gjerningen og subjektive vilkår til grunn.²¹

1.4.2 Straffereaksjon

I Norge kan man få utmålt ulike typer straff når en dømmes skyldig i en straffesak. Reaksjonen avhenger av hvilket lovbrudd som er begått.²² I straffeloven kapittel 5 er det en oversikt over de strafferettslige reaksjonene. Straffeloven § 29 lister opp de ulike straffene og straffeloven § 30 lister opp andre strafferettslige reaksjoner. Disse kan blant annet være; bot, ubetinget og betinget fengsel, forvaring, tvungent psykisk helsevern, påtaleunntatelse osv.

1.4.3 Straffutmålingsfrafall – straffeloven § 61

Ifølge straffeloven § 61 kan retten selv om skylden anses bevist og det foreligger helt særlige grunner frafalle å utmåle straff. Straffeloven § 61 andre ledd fremmer hvilke vilkår som skal være med i vurderingen om straff skal frafalle, og lyder slik:

“Ved avgjørelsen om det foreligger helt særlig grunner skal det spesielt legges vekt på om utmåling av straff vil virke som en urimelig tilleggsbelastning for lovbrøtteren, og heller ikke hensynet til straffens formål og virkninger for øvrig tilsier at det utmåles en reaksjon.”

1.4.4 Påtaleunntatelse

Ifølge straffeprosessloven²³ § 69 første ledd kan påtalemyndigheten unnlate å påtale en straffbar handling selv om det er bevist at vilkårene for straffbarhet er oppfylt. Det må foreligge *særlige grunner* for at det kan unnlates å påtale en straffbar handling.

Påtaleunntatelse betyr at det offentlige ikke vil forfølge saken med sikte på å ilegge straff jf. straffeloven § 29. Påtaleunntatelse må anses som en spesiell form for utøvelse av forvaltningsmyndigheten. Det må foreligge en konkret vurdering av saken og vilkåret *særlige*

---

²⁰ Norges Domstoler (u.å), *Straffutmåling*.

²¹ Andenæs. J & Elden. J.C, (2022) *Straffutmåling*.

²² Norges Domstoler (u.å), *Straffereaksjoner i straffesaker*.

²³ Lov av 22.mai 1981 nr. 25 om *rettergangsmåten i straffesaker* (straffeprosessloven).

grunner må være oppfylt. Herunder skal sakens art og alvor, foranledningen til den straffbare handling og forhold på den siktedes side vurderes.²⁴

Påtalemyndigheten har adgang til å gjøre en forskjellsbehandling når de unnlater å påtale en straffbar handling. Det må foreligge et saklig grunnlag og forskjellsbehandling må være forholdsmessig, og det vil si et forbud mot vilkårlig forskjellsbehandling. I utøvelse av en påtaleunntatelse gjelder likhetsprinsippet. Påtalemyndigheten må behandle alle saker likt, men likhetsprinsippet skal ikke være til hinder for at påtalemyndigheten kan legge om praksis når det er begrunnet.²⁵ Høyesterett har i Rt. 1976 s.652 ikke godtatt at forskjellsbehandling kan være avvisningsgrunn, og har uttalt “Hvorvidt et straffbart forhold foreligger, må det prinsipielt avgjøres for den enkeltes tiltales vedkommende på grunnlag av hans eget forhold, uten hensyn til hvorvidt andre i en tilsvarende situasjon også er blitt straffet. Dette er en generell regel som må gjelde for at rettsapparatet overhodet skal kunne virke”.²⁶

Påtaleunntatelsen kan være betinget eller ubetinget. Etter straffeprosessloven § 69 andre ledd kan påtaleunntatelse gis på vilkår om prøvetid. Prøvetiden innebærer at siktede ikke kan begå en ny straffbar handling i en gitt periode. Etter tredje ledd kan påtaleunntatelsen gis “på vilkår som nevnt i straffeloven § 35, § 36 og § 37 første ledd bokstavene a til h og k”. Et av vilkårene etter tredje ledd kan være å møte hos rådgivende enhet for rusaker etter innkalling, jf. § 37 første ledd bokstav k. En ubetinget påtaleunntatelse gis uten angitte vilkår.

2. Hoveddel

I kapittel 2.1 skal vi redegjøre for likhetsprinsippet og diskrimineringsvernet i Grunnloven § 98. Videre i kapittel 2.2 skal vi klarlegge gjeldende rett i de aktuelle narkotikalovbruddene, herunder straffeloven § 231 og legemiddeloven § 24 første ledd. Vi vil avslutte med å se på om forskjellsbehandlingen i straffutmålingspraksisen for rusavhengige er grunnlovsstridig i kapittel 2.3.

---

²⁴ Keiserud, E, Sæther, K.E, Holboe, M, Jahre, H.P, Matningsdal, M & Smørdal, J. G, *Lovkommentar til Straffeprosessloven § 69 nr. 2*, sist revidert 01.07.2022.

²⁵ Bratholm, A (1980), *Strafferett og samfunn. Alminnelig del*, s. 425.

²⁶ Rt. 1976 s. 652, s. 655-656.

2.1 Grunnloven § 98

Grunnloven § 98 er plassert i kapittel E om menneskerettigheter. Bestemmelsen kom inn i Grunnloven med formålet om å styrke menneskerettighetene i norsk rett.²⁷ Etter FOR (2014)²⁸ ble § 98 nedfelt i Grunnloven slik den er i dag, og lyder slik:

“Alle er like for loven.

Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling.”

Ifølge lex-superior prinsippet er Grunnloven den loven i norsk rett som har høyest rang. Prinsippet bygger på at lover av høyere rang går foran lover av lavere rang.²⁹ EMK ble inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven.³⁰ Konvensjoner skal ved motstrid av formell norsk lov gis forrang, jf. menneskerettsloven § 3. Forrangsregelen viser EMK sin sterke posisjon i norsk rett. Da menneskerettighetene ble nedfelt i Grunnloven var EMK en vesentlig inspirasjonskilde på grunnlag av sitt diskrimineringsvern.³¹ For å forstå prinsippene i Grunnloven § 98 må vi således se den i sammenheng med EMK art. 14.

2.1.1 EMK art. 14

EMK art. 14, forbud mot diskriminering, lyder som følger:

“Utøvelsen av de rettigheter og friheter som er fastlagt i denne konvensjon skal bli sikret uten diskriminering på noe grunnlag slik som kjønn, rase, farge, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, tilknytning til en nasjonal minoritet, eiendom, fødsel eller annen status.”

EMK art. 14 er en aksessorisk bestemmelse, og ved det stiller art. 14 et krav om at en av de substansielle rettighetene i konvensjonen må komme til anvendelse for å påberope seg diskrimineringsforbudet.³² Det stilles ikke krav til at en av de substansielle rettighetene trenger å være overtrådt for at diskrimineringsvernet i art. 14 kan være krenket.

---

²⁷ Dokument 16 (2011-2013), s. 13.

²⁸ FOR-2014-05-14-628, *Kunngjøring av Stortingets vedtak 13. mai 2014 om endringer i Grunnloven.*

²⁹ Fredriksen. S. & Spurkland. K (2019), *Ordensjuss*, s. 48.

³⁰ Lov av 21.mai 1999 om styrkning av menneskerettighetene i norsk rett (menneskerettsloven).

³¹ Aall. J (2015), *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 26, jf. s. 45.

³² NOU 2009:14, *Et helhellig diskrimineringsvern*, s. 144.

Diskrimineringsvernet beskytter individet og juridiske personer. Juridiske personer omfatter et rettssubjekt slik som stat, selskap, institusjon, kommune osv. Bakgrunnen for beskyttelsen av juridiske personer er at konvensjonen skal ivareta rettsstatens og demokratiets ideer.³³

EMK art. 14 omfatter både direkte og indirekte diskriminering. Direkte diskriminering er personer i relativt like situasjoner som behandles ulikt. Den ulike behandlingen er basert på personlige karaktertrekk, og at det ikke finnes en objektiv og rimelig begrunnelse for forskjellsbehandlingen. Den objektive og rimelige begrunnelsen må forfølge et legitimt formål, og må være forholdsmessig for å oppnå formålet.³⁴ Foreligger det objektive og saklige grunner vil det være grunnlag for en ulik behandling, herunder forskjellsbehandling.

I en dom fra EMD fremheves hensynene for en ulik behandling slik:

“Article 14 does not prohibit distinctions in treatment which are founded on an objective assessment of essentially different factual circumstances and which, being based on the public interest, strike a fair balance between the protection of the interests of the community and respect for the rights and freedoms safeguarded by the Convention”.³⁵

Indirekte diskriminering kommer til uttrykk om en generell politikk eller et tiltak rammer en særlig gruppe på en uforholdsmessig måte. Det fordrer at tiltaket eller politikken ikke var ment til å ramme gruppen, herunder at det ikke forelå en diskriminerende hensikt. Den generelle politikken eller tiltaket kan komme til uttrykk som en nøytral regel eller fra en faktisk situasjon.³⁶

Hovedområdet til art. 14 er rettet mot negativ diskriminering, men i enkelte tilfeller kan bestemmelsen kreve positiv diskriminering for å rette opp faktiske ulikheter. Det kan være påkrevd å behandle personer i helt klart like situasjoner ulikt.³⁷ Straffutmålingsfrafallet som rusavhengige får er en positiv diskriminering, og det vil være sentralt å se på om denne diskrimineringen retter opp faktiske ulikheter.

---

³³ NOU 2009:14, s. 114.

³⁴ Sandvig, J, *Lovkommentar til EMK art. 14 nr. 4*, sist revidert 22.10.21.

³⁵ Case of Zarb Adami v. Malta, (2006).

³⁶ Sandvig, J, *Lovkommentar til EMK art. 14 nr. 4*, sist revidert 22.10.21.

³⁷ Sandvig, J, *Lovkommentar til EMK art. 14 nr. 4*, sist revidert 22.10.21.

Diskrimineringsgrunnlagene som er oppramset i art. 14 kommer ikke til å bli vektlagt og utdypet ettersom de ikke vil ha praktisk betydning for oppgaven.

2.1.2 Forarbeid til Grunnloven § 98

Stortingets presidentskap satt i 2009 sammen Lønning-utvalget³⁸, for å styrke menneskerettighetene sin stilling i nasjonal rett ved å grunnlovsfeste dem. Det var et ønske om at Grunnloven skulle inneholde et helhetlig bilde av menneskerettighetsvernet som faktisk eksisterer i norsk lovgivning.³⁹ Utvalgets forslag ble fremmet i Dokument 16 (2011 – 2012).

I utredningen av Grunnloven § 98, slik den lyder i dag, var NOU 2009:14 et viktig grunnlagsdokument. Her ble det vurdert at det burde innføres et diskrimineringsvern i Grunnloven.⁴⁰ Lønning-utvalget innledet med “menneskerettighetene bygger på det grunnsyn at alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd”⁴¹, og at likhet og ikke-diskriminering er helt sentrale menneskerettigheter.

2.1.2.1 Likhetsprinsippet, første ledd

De grunnleggende kravene om likhet, rettferdighet og respekt for menneskeverdet blir ivaretatt ved at alle skal være like for loven. Likhetsprinsippet er trolig dypt forankret i befolkningen og har vært praktisert av norske domstoler i lang tid.⁴² Befestning av likhetsprinsippet i Grunnloven ville ikke endre dagens rettstilstand, men synliggjøre og fremheve det norske rettssystemet.⁴³ I Innst. 186 S (2013-2014) presiseres det at “alle er lik for loven” skal benyttes som et tolkningsprinsipp istedenfor en skranke.⁴⁴

Tolkningsprinsippet skal verne om hvert enkelt menneske, jf. *alle*. I Dokument 16 fremheves det at beslutningen om hva som utgjør *likhet* kan by på vanskelige rettslige spørsmål. Alle mennesker er ulike individer, og de menneskelige ulikhetene kan gjøre det vanskelig å bedømme om situasjonene er like. Det må derfor settes kriterier for hva som skal være med i

---

³⁸ Ledet av Inge Lønning, nedsatt av Stortingets presidentskap.

³⁹ Dokument 16 (2011-2012), s. 13.

⁴⁰ NOU 2009:14, s. 21.

⁴¹ Dokument 16 (2011-2012), s. 47.

⁴² s. 143.

⁴³ Innst. 186 S (2013-2014), s. 5.

⁴⁴ s. 25.

bedømmelsen om likhet.⁴⁵ Likhet innebærer at det ikke er adgang til å gi privilegier til enkeltpersoner eller grupper i samfunnet. Prinsippet skal ikke stå til hinder for en saklig og forholdsmessig forskjellsbehandling. Den generelle utformingen av likhetsprinsippet vil sjeldent gi løsninger der det oppstår uenighet om hva eller hvem som er like. En slik vanskelig rettstvist har utvalget valgt å løse ved å sette inn diskrimineringsvernet i samme bestemmelse.⁴⁶

2.1.2.2 Diskrimineringsvernet, andre ledd

Likhetsprinsippet og diskrimineringsvernet skulle få hver sin setning. Den vanskelige rettstvisten som kan utspille seg ved likhet for loven, tenkte utvalget kunne løses ved at diskrimineringsforbudet vil ha større rekkevidde enn likhetsprinsippet. Denne rekkevidden får diskrimineringsvernet ved at den kan være gjenstand for domstolsprøving, og således en rettslig skranke.⁴⁷

Utformingen av diskrimineringsvernet lister ikke opp spesifikke diskrimineringsgrunnlag slik som EMK art. 14. En slik utforming ble gjort med hensyn til fremtidige endringer i samfunnet og for “å sikre at all diskriminering som åpenbart er usaklig og har sammenheng med vesentlige forhold ved en person, omfattes”.⁴⁸ Det fordres likevel at det skal foreligge et diskrimineringsgrunnlag. Det vil da være aktuelt, i bedømmelsen om Grunnloven § 98 er overtrådt, å se hen til EMK art.14, andre internasjonale bestemmelser eller andre relevante gjennomføringsorganer.⁴⁹

På diskrimineringsområdet er det offentlige instanser som er pliktsubjekt, og statens myndighet som er pålagt plikter etter bestemmelsen, herunder både statlig og kommunale myndigheter,⁵⁰ jf. Grunnloven § 92. Vernet etter andre ledd er en individuell rettighet, og enkeltsaker kan bringes inn for domstolene. I den sammenheng har politiske myndigheter en avgjørende oppgave ved å utforme øvrige regelverk slik at diskrimineringsvernet blir ivaretatt. Det øvrige regelverket skal domstolen anvende i tolkningen av vanskelige saker.⁵¹

---

⁴⁵ Larnestedt. C,(2015), *Likhet inför lagen, Rättsfilosofiska perspektiv*, s. 16.

⁴⁶ Dokument 16 (2011-2012), s. 144.

⁴⁷ s. 144.

⁴⁸ Innst. 186. S (2013-2014), s. 25.

⁴⁹ Aall. J, (2021), *Grunnloven, Historisk kommentarutgave 1814-2020*, s. 1044.

⁵⁰ Dokument 16 (2011-2013), s. 150.

⁵¹ s. 147.

I motsetning til EMK art. 14 som er en aksessorisk bestemmelse setter ikke Grunnloven § 98 et vilkår om at en annen bestemmelse i grunnloven må være overtrådt.

2.1.2.2.1 *Intet menneske*

Uttrykket *intet menneske* gir kun fysiske personer et diskrimineringsvern etter Grunnloven § 98 andre ledd. I motsetning til EMK art. 14 hvor juridiske personer også omfattes av diskrimineringsvernet. Et diskrimineringsvern av juridiske personer kunne endret dagens rettstilstand, og omfavnes dermed ikke av bestemmelsen.⁵²

2.1.2.2.2 *Usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling*

En forskjellsbehandling er to like tilfeller som behandles ulikt. Høyesterett har i dom Rt. 2010 s. 1565 uttalt at “det må være en slik grad av sammenlignbarhet mellom de tilfeller som sammenlignes at ulikhetene ikke kan forklare den ulike behandling”.⁵³ Når situasjonene anses som analoge vil det kreves at forskjellsbehandlingen er kvalifisert urimelig for at den omfattes av diskrimineringsvernet. Skal forskjellsbehandlingen kvalifiseres som urimelig, diskriminerende, må vurderingen bero på om den er *usaklig* og *uforholdsmessig*.⁵⁴ *Usaklig* eller *uforholdsmessig* beror på en vurdering om handlingen ikke er formålsrasjonell, og tilsikter å realisere et uakseptabelt formål. Dette krever en forholdsmessighetsvurdering som innebærer at den ulike behandlingen bygger på vektige grunner og ikke rammer unødvendig hardt.⁵⁵ Personlige forhold kan være en saklig grunn til ulik behandling. To ulike personer i lik situasjon kan ha personlige egenskaper som krever en ulik behandling.

Det er en ulik behandling mellom rusavhengige og ikke-rusavhengige. Det vil kreve at den ulike behandlingen kan begrunnes som saklig og forholdsmessig for at de to gruppene kan få differensiert straffutmåling.

Oppgaven har nå tatt for seg hvilken rettslig rekkevidde Grunnloven § 98 har i norsk rett. For å forstå hvilke straffebud som omfattes av endringene i den nye straffutmålingen skal vi klarlegge gjeldene rett i straffeloven § 231 og legemiddeloven § 24 første ledd.

---

⁵² Dokument 16 (2011-2012), s. 152.

⁵³ Rt. 2010 s.1565, avsnitt 31.

⁵⁴ Aall. J, (2021), s. 1041.

⁵⁵ s. 1044.

2.2 Narkotika

I Norge er det Helse- og omsorgsdepartementet som fastsetter hvilke stoffer som omfattes av narkotikalovgivningene,⁵⁶ jf. legemiddeloven § 22. Hvilke stoffer som regnes som narkotika og er ulovlige stoffer i Norge, er lovfestet i narkotikaforskriften § 4, nr. 199.⁵⁷ Denne forskriften trådte i kraft 14. februar 2013 og opphevet da forskriften om narkotika m.v. av 1. januar 1979.⁵⁸

2.2.1 Straffeloven § 231

Hovedbestemmelsen for narkotikalovbrudd står hjemlet i straffeloven § 231. I 1968 ble narkotikalovbruddene for første gang tilføyd straffeloven og da under § 162.⁵⁹ Slik straffeloven § 231 er utformet i dag ble tilføyd i 2009. Straffeloven § 231 lyder slik:

“Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, erverver, oppbevarer, sender eller overdrar stoff som etter regler med hjemmel i legemiddeloven § 22 er å anse som narkotika.

Uaktsom narkotikaovertredelse straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.”

Straffeloven § 231 første ledd består av tre objektive vilkår. Det første objektive vilkåret er *ulovlig*. Det neste objektive vilkåret er straffbare måter å være i befatning med narkotika, og må ses i sammenheng med vilkåret *ulovlig*. Vi vil kun se på to av de opplistede mulighetene å være i befatning med narkotika, *oppbevaring* og *erverv*. Det siste objektive vilkåret er om stoffet er *narkotika*.⁶⁰

2.2.1.1 Ulovlig

Ulovlig er en reservasjon som nyttes i straffeloven når gjerningsbeskrivelsen inneholder en henvisning til andre lover eller forskrifter. I dette tilfellet henvises det til legemiddeloven og

---

⁵⁶ Prop. 92 L (2020-2021) *Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m)*, s. 21.

⁵⁷ Forskrift om narkotika av 14. februar nr. 199 2013, (narkotikaforskriften).

⁵⁸ Forskrift om narkotika av 1. januar 1979, (narkotikalistene), (opphevet).

⁵⁹ Ot. Prop. Nr. 22, (2008-2009), *Om lov om endringer i straffeloven 20.mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*, s. 94.

⁶⁰ Fredriksen. S, (2017) *Norm, skyldkrav og straffetrussel: utvalgte emner fra spesiell strafferett*, s. 140

det avgjøres ut fra den loven hva som blir *ulovlig*, herunder for eksempel narkotikalistene.⁶¹ Legemiddeloven har særlige regler som kan gjøre befatningen med narkotika lovlig. Resept på legemidler fra legen eller medisinsk forskning kan være eksempler på lovlig befatning med narkotika. *Ulovlig* innebærer videre at det ikke må foreligge straffefrihetsgrunner som for eksempel nødrett, jf. straffeloven § 17. Det kan i slike tilfeller bli straffefritt hvis en for eksempel blir truet til å smugle narkotika, men det skal da foreligge konkrete holdepunkter for dette.⁶²

2.2.1.2 Erverv

Med *erverv* omfattes alle måter å motta narkotika fra andre. *Erverv* forutsetter at den som mottar narkotikaen skal beholde og disponere det som sin eiendom. Mottaket av narkotika krever ikke vederlag for å regnes som ervervelse. Det foreligger ikke krav om hvor stor mengde som erverves. Forbudet rammer også mindre mengder som er ment til egen bruk. En straffbar handling er ikke til hinder for at mottakelsen av narkotika rammes av erverv, for eksempel om personen raner til seg narkotika til egen bruk.⁶³

2.2.1.3 Oppbevaring

Med *oppbevaring* menes at man har kontroll over narkotikaen, herunder hos seg eller på et sted man har kontroll over den. *Oppbevaring* avgrenses nedad mot besittelse, jf. legemiddeloven § 24 første ledd, og grensen går normalt ved en til to brukerdoser. Det skilles på om narkotikaen er til egen bruk eller ikke. En besittelse over lengre tid regnes som oppbevaring, selv om narkotikaen er til egen bruk. Mindre mengder narkotika som ikke er til egen bruk vil også kunne regnes som oppbevaring.⁶⁴ I dommen fra Høyesterett, Rt. 2010 s. 449, fremkommer det at hvis stoffet er beregnet til salg skal det uansett mengde regnes som oppbevaring.⁶⁵

---

⁶¹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008), *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)*, s. 22.

⁶² Fredriksen. S. (2017), s. 141.

⁶³ Prop. 92 L (2020-2021) s. 21.

⁶⁴ s. 21.

⁶⁵ Rt. 2010 s. 449, avsnitt 10.

2.2.1.4 Narkotika

Hvilke stoffer som defineres som narkotika er listet opp i *narkotikalisten*, jf. narkotikaforskriften § 4, jf. legemiddeloven § 22. Det er innholdet i narkotikalisten som omfattes av forbudene i straffeloven § 231.

2.2.1.5 Skyldkravet i straffeloven § 231

Overtredelse av straffeloven § 231 kan bare straffes om skyldspørsmålet er oppfylt. Det finnes to hovedformer for skyld: forsett jf. straffeloven § 21 og uaktsomhet jf. straffeloven § 23.

2.2.1.5.1 Forsett

Skyldkravet etter straffeloven § 231 første ledd er forsett jf. straffeloven § 21. Det finnes tre forsett. Det er hensiktsforsett jf. straffeloven § 22 bokstav a, sannsynlighetsforsett jf. straffeloven § 22 bokstav b og eventuelt forsett jf. straffeloven § 22 bokstav c. Den som tiltales for narkotikalovbrudd etter straffeloven § 231 må ha forsett for befatningen og at stoffet er narkotika. Skylden må også dekke stoffets art og kvantum.⁶⁶ Når skylden dekker disse momentene er dekningsprinsippet oppfylt. I utgangspunktet skal skylden dekke alle de objektive vilkårene i normen, men i straffeloven § 231 foreligger det et unntak ved det objektive vilkåret *ulovlig*. Dette er på bakgrunn av at ulovlighetskravet henviser til andre rettsregler, og gjerningspersonen må ikke ha forsett for at handlingen er *ulovlig*.⁶⁷

2.2.1.5.2 Uaktsomhet

Skyldkravet etter straffeloven § 231 andre ledd er uaktsomhet, jf. straffeloven § 23. Uaktsomhet er at gjerningspersonen har handlet uforsiktig eller uten den omtanke som kreves i gjerningstidspunktet, og kan bebreides. Loven tar stilling til om gjerningspersonen har opptrådt uforsvarlig på et gitt område av hva som er forventet og hvilke personlige forutsetninger gjerningspersonen har. Straffeloven § 23 første ledd omhandler simpel uaktsomhet, og kravet her er at gjerningsperson *burde forstått* at hens opptreden kan bebreides. Straffeloven § 23 andre ledd omhandler grov uaktsomhet, og kravet her er at gjerningspersonen *måtte forstå* at hens opptreden gir grunnlag for sterk bebreidelse.⁶⁸ Dekningsprinsippet gjelder på samme måte som for forsett. Et eksempel på en uaktsom

---

⁶⁶ Matningsdal, M, *Lovkommentar til straffeloven § 231 nr. 12*, sist revidert 01.07.21.

⁶⁷ Fredriksen. S (2017), s. 145-146.

⁶⁸ Fredriksen. S (2016), *Lovbrudd, skyld og straff*, s. 85.

handling som kan bebreides etter straffeloven § 231 andre ledd, jf. første ledd er om personen tror hen oppbevarer mel for en annen person, men *burde forstått* ut fra personlige forutsetninger og hva som er forventet på et gitt område at det var narkotika. At narkotikaen var pakket i lynlåsposer kan være et moment som gjorde at personen *burde forstått*.

2.2.2 Legemiddeloven § 24 første ledd

Legemiddeloven § 24 første ledd rammer bruk og besittelse av narkotika, og er et midlere straffebud enn straffeloven § 231. Legemiddeloven § 24 trådte i kraft i 1992, og har gjennomgått en ordendring siden 2011. Endringen som ble foretatt var fra “narkotika m.v.” til “narkotika”, og bakgrunnen for dette var at m.v. innlemmet andre stoffer enn de som fremkom i Narkotikakonvensjonen.⁶⁹ Legemiddeloven § 24 var en del av den gamle legemiddeloven fra 1965. Der var den utformet slik den var før ordendringen i 2011 og var da plassert i § 22.⁷⁰ Legemiddeloven §24 første ledd lyder som følger:

“Det er forbudt uten lovlig adkomst å være i besittelse av eller å bruke narkotika og å skaffe seg adgang til å få kjøpt slike varer under falske opplysninger, f.eks. om navn, bosted, sykdom eller sykdomstegn.”

Legemiddeloven § 24 første ledd består av flere objektive vilkår. I dette tilfellet vil vi kun gjennomgå fire av de objektive vilkårene dette er: *uten lovlig adkomst, narkotika, besittelse og bruk*.

2.2.2.1 Uten lovlig adkomst

Uten lovlig adkomst henviser til rettsregler utenfor straffebudet på samme måte som *ulovlig* i straffeloven § 231. Implisert i *uten lovlig adkomst* menes at om gjerningspersonen har lovlig adkomst er ikke bruken straffbar.⁷¹ En av rettsreglene som hjemler et unntak for bruk og besittelse er brukerromsloven § 4 første ledd.⁷²

---

⁶⁹ Prop.107 L (2010–2011), *Endringer i legemiddeloven*, s. 5.

⁷⁰ Lov av 1.april 1965 om legemidler med videre, (legemiddeloven).

⁷¹ Fredriksen. S, (2017), s. 153

⁷² Lov av 2. juli 2004 om ordning med brukerrom for inntak av narkotika, (brukerromsloven).

2.2.2.2 Besittelse og bruk

Besittelse innebærer et kortvarig innehaende av mindre mengder narkotika, og narkotikaen må være til egen bruk. Mindre mengder narkotika er en til to brukerdoser og lengden på besittelsen ses opp mot hvor lang tid det tar å forbruke de mindre mengdene.⁷³

Med *bruk* menes ethvert inntak av narkotika, for eksempel ved røyking, sniffing eller intravenøst.⁷⁴ Bruken skal knyttes til egen bruk og det vil si at narkotikaen inntas i egen kropp.⁷⁵ *Bruk* av narkotika kan forekomme uten at man er i besittelse av den, herunder om en tar ett trekk av en hasjpipe fra en annen.⁷⁶

2.2.2.3 Narkotika

I legemiddeloven § 24 første ledd er *narkotika* et objektivt vilkår. Refererer derfor til redegjørelsen av narkotika under pkt. 2.2.1.4.

2.2.2.4 Skyldkravet i legemiddeloven § 31 første ledd

Skyldkravet for legemiddeloven § 24 første ledd er hjemlet i legemiddeloven § 31 første ledd. Skyldkravet er forsett eller uaktsomhet. Referer derfor til redegjørelse av forsett i pkt. 2.2.1.5.1 og til redegjørelse av uaktsomhet i pkt. 2.2.1.5.2. Den som tiltales for forsettlig overtredelse av legemiddeloven § 24 første ledd må ha forsett om at stoffet er narkotika, og forsett om handlingen, herunder bruk eller besittelse. I motsetning til straffeloven § 231 må skylden her dekke at man ikke har et lovlig grunnlag for handlingen. For eksempel at man ikke har resept på det aktuelle stoffet.⁷⁷ Den som tiltales for uaktsom overtredelse av legemiddeloven § 24 første ledd kan bebreides for at hen *burde forstått* eller *måtte forstått* at det var narkotika vedkommende brukte eller besittet og ikke hadde lovlig adgang til.

2.3 Dagens straffutmålingspraksis

2.3.1 Den politiske bakgrunnen

I 2018 erklærte Solberg II-regjeringen at det burde gjennomføres en rusreform. Bakgrunnen for dette var “for å sikre et bedre tilbud til rusavhengige, der ansvaret for samfunnets reaksjon

---

⁷³ Thomassen. P. T, *Lovkommentar til legemiddeloven § 24, note 186*, sist revidert 22.03.2023.

⁷⁴ Fredriksen. S, (2017), s. 153.

⁷⁵ Prop. 92 L (2020-2021), s. 23.

⁷⁶ Fredriksen. S, (2017), s. 153.

⁷⁷ s. 154.

på bruk og besittelse av illegale rusmidler til egen bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten”.⁷⁸

19. desember 2019 kom rusreformutvalget med sin utredning, NOU 2019:26 *Rusreform – fra straff til hjelp*. Utvalget foreslo å avkriminalisere bruk og befatning av narkotika til egen bruk, og at det skulle fastsettes terskelverdier for hvor store mengder stoff som kunne innehas straffefritt.⁷⁹ Terskelverdiene som blant annet ble foreslått var fem gram heroin, kokain og amfetamin, og at dette kunne erverves og innehas straffefritt.⁸⁰

Da Stortingets helse- og omsorgskomite behandlet forslaget fra rusreformutvalget i Prop. 92 L (2020-2021) hadde Fremskrittspartiet trukket seg fra regjeringen. Dermed hadde ikke regjeringen flertallet i sitt reformforslag. Det endte med at medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet ikke støttet regjeringens forslag om en generell avkriminalisering av narkotika til egen bruk. Flertallet ønsket ikke en generell avkriminalisering med hensyn til det allmennpreventive og en bekymring for konsekvensene for narkotikabruk blant ungdom. Det forelå en bred enighet om at de tungt rusavhengige ikke burde straffes for bruk og besittelse av mindre mengder narkotika, men det var en uenighet om hvordan dette burde reguleres. Det forelå dermed en enighet om endring, men det var uenighet om en avkriminalisering av narkotika.⁸¹

I Innst. 612 L (2020 – 2021) sier flertallet fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet at brukerne av rusmidler er en heterogen gruppe som omfatter blant annet tyngre rusavhengige, yngre brukere og personer som er i ferd med å utvikle rusproblemer. Dette flertallet er enige om at rusavhengige har et stort behov for hjelp og ikke straff.⁸² Videre mente medlemmene i Arbeiderpartiet og Senterpartiet at “tung rusavhengighet bør gi unntak for straffereaksjoner for bruk og besittelse av narkotika, og at reaksjonen istedenfor legges til helsetjenesten”.⁸³ Flertallet med medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti var ikke enige i dette og mente at

---

⁷⁸ Regjeringen (2018), *Politisk plattform, For en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre*, s. 40.

⁷⁹ NOU 2019:26, s. 18-19

⁸⁰ Prop. 92 L (2020-2021), Tabell 7.1 - Utvalgets forslag til terskelverdier for straffri befatning med narkotika, s. 36

⁸¹ s. 7.

⁸² Innst. 612 L (2020-2021), *Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m) og om representantforslag om at rusavhengige ikke skal straffefølges*, s. 17.

⁸³ s. 11-12.

det ville være i strid med det strafferettslige likhetsprinsippet, jf. Grunnloven § 98. Flertallet mente at kravet om likhet for loven ville bli utfordret om samme handling skulle være straffbar for en gruppe og avkriminalisert for en annen gruppe.⁸⁴

2.3.2 *Rusavhengig*

Begrepet *rusavhengig* forstås av alminneligheten som en person som er avhengig av rusmidler. Begrepet finner man på flere områder og i ulike kontekster i samfunnet.

Rusreformutvalget gjennomførte en tredeling av personer som har brukt narkotika. Den første gruppen er *rusavhengige*, og innebærer personer som har fått helsemessige, økonomiske og/eller sosiale problemer på grunn av nåværende eller tidligere bruk av narkotika. De to siste gruppene er rekreasjonsbrukere og eksprimentbrukere. Begge disse gruppene mente rusreformutvalget falt innenfor kategorien *ikke-rusavhengig*. Rekreasjonsbrukere er personer som nødvendigvis ikke har fått nevneverdige problemer av narkotika, men har brukt/bruker det mer eller mindre jevnlig. Eksprimentbrukere har brukt/bruker narkotika en eller noen ganger, men deretter sluttet/slutter.⁸⁵ Utvalget mente at det ville bli vanskelig å skille mellom de ulike brukergruppene i praksis siden grensene mellom gruppene er flytende.⁸⁶

I HR-2022-733-A har høyesterett, i et obiter dictum, drøftet hvem som omfattes av begrepet *rusavhengig*.⁸⁷ En *rusavhengig* er en person som har generell omfattende bruk av narkotika med hensyn til mengde og varighet, og vedkommende må selv ha problemer med å kontrollere det. Det er ikke et krav at det foreligger en medisinsk vurdering. Vedkommende sin oppfatning av egen rusavhengighet skal ikke være avgjørende. Det som kan legges til grunn for å kategorisere vedkommende som *rusavhengig* eller ikke er tidligere rushistorikk, eventuell behandlingshistorikk og eventuelle tidligere straffereaksjoner med narkotika. Den generelle livssituasjon vil også være av betydning, for eksempel om personen har jobb, bosituasjon og hverdagsrutiner.⁸⁸ Slike kjente opplysninger vil være et naturlig utgangspunkt, men det vil ikke alene være grunnlag for å stadfeste om vedkommende er *rusavhengig* eller ikke på bakgrunn av det.⁸⁹

---

⁸⁴ Innst. 612 L (2020-2021), s. 11-12.

⁸⁵ NOU 2019: 26, s. 72.

⁸⁶ NOU 2019: 26, s. 315.

⁸⁷ RA-2022-826-A, vedlegg, s. 5-6

⁸⁸ HR-2022-733-A, avsnitt 26.

⁸⁹ RA-2022-826, vedlegg, s. 13.

Slik høyesterett har beskrevet begrepet er det løst fra eksisterende begreper i brukeromsforskriften § 1 annet ledd og forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll § 3 første ledd.⁹⁰ Riksadvokaten beskriver brevet fra 13. mai 2022 at rusavhengige ikke kan kategoriseres som en homogen gruppe, og det må tas høyde for variasjon i hvordan en rusavhengig ter seg. Det vil i tilfeller hvor en person har meget alvorlige rusproblemer kontra en som kun har eksperimentert med narkotika være en enkel kategorisering. I et straffutmålingstilfelle kan det ha noe å si om vedkommende blir kategorisert som rusavhengig. Det kreves derfor mer enn sannsynlighetsovervekt for at en person skal kunne regnes som ikke rusavhengig hvis spørsmålet først er reist. Foreligger det tvil i saken om vedkommende er rusavhengig eller ikke skal dette komme gjerningspersonen til gode, men hvor sterke bevis som kreves for å kategorisere en person som rusavhengig er ikke rettslig avklart i dag.⁹¹

2.3.3 Straffutmåling

Høyesterett avsa 8.april 2022 tre dommer⁹² som innebar “en vesentlig endring i bruken av strafferettslige reaksjoner i saker om rusavhengiges bruk av narkotika samt erverv, besittelse eller oppbevaring av narkotika til egen bruk”.⁹³ Vi skal ta for oss dommer som omhandler rusavhengiges befatning med mindre mengder narkotika for å klarlegge hvilke strafferettslige reaksjoner de får utmålt. Videre skal vi se om endringen for rusavhengige har hatt innvirkning på straffenivået for ikke-rusavhengige, og om det foreligger en forskjellsbehandling i straffutmålingen mellom de to gruppene.

2.3.3.1 Straffutmåling for rusavhengige

Den første dommen Høyesterett avsa 8.april 2022, HR-2022-731-A, omhandlet bruk og besittelse av narkotika. En rusavhengig var i befatning med 4 gram heroin til egen bruk⁹⁴ og hadde brukt kokain, opiater og benzodisepiner.⁹⁵ Den tiltalte fikk straffutmålingsfrfall, jf. straffeloven § 61.⁹⁶ Det er foretatt en endring i straffenivået for rusavhengiges befatning med mindre mengder narkotika. Høyesterett uttalte: “rusavhengiges erverv, besittelse og

---

⁹⁰ Forskrift av 20. oktober 2017 om narkotika med domstolskontroll, (forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll).

⁹¹ RA-2022-826, vedlegg, s. 13-14

⁹² HR-2022-731-A, HR-2022-732-A og HR-2022-733-A.

⁹³ RA-2022-826, s. 1.

⁹⁴ Terskelverdi etter Prop. 92 L (2020-2021), kapittel 7.3.

⁹⁵ HR-2022-731-A, avsnitt 4.

⁹⁶ Avsnitt 74.

oppbevaring av inntil fem gram heroin, amfetamin eller kokain til egen bruk heretter i alminnelighet skal føre til straffutmålingsfracfall, jf. straffeloven § 61. Det samme gjelder selve bruken av stoffene”.⁹⁷ Det ble også lagt en føring på at slike saker i fremtiden skulle avgjøres med påtaleunntatelse, jf. straffeprosessloven § 69.⁹⁸

I etterkant av endringen i straffutmålingspraksisen for mindre mengder narkotika til egen bruk for rusavhengige viser vi til to avgjørelser fra Høyesterett. Begge ble avgjort med straffutmålingsfracfall for stoff under rusreformutvalgets forslåtte terskelverdi. HR-2022-1653-A omhandlet flere forhold, men overtredelsene av oppbevaring, besittelse og bruk av stoff til egen bruk under terskelverdi for den rusavhengige ble avgjort med straffutmålingsfracfall, jf. straffeloven § 61.⁹⁹ Det samme ble utmålt i HR-2023-475-A, der den tiltalte rusavhengige hadde oppbevart 4,6 gram hasj til egen bruk og hadde brukt narkotika ved flere anledninger.¹⁰⁰

Høyesterett uttalte “det ikke må bli for stort sprang mellom mengder under og over den veiledende grensen på fem gram”.¹⁰¹ Høyesterett viser med en slik uttalelse at straffenivået på mengder over terskelverdiene også er nedjustert for rusavhengige. I HR-2022-732-A oppbevarte en rusavhengig 6,69 gram heroin til egen bruk. Dette er en mengde som Høyesterett mener i beskjeden grad overstiger den veiledende grensen og tiltalte ble idømt 24 dager betinget fengsel med en prøvetid på 2 år. I dommen ble det uttalt at “for rusavhengiges befatning med heroin til egen bruk som i beskjeden grad overstiger den veiledende grensen, bør utgangspunktet for straffutmålingen heretter være en kort betinget fengselsstraff”.¹⁰²

I HR-2022-2120-A ble det behandlet et tilfelle hvor den tiltalte var rusavhengig og oppbevarte 7,39 gram heroin til egen bruk. Dommen omhandler flere lovbrudd, men vi vil kun ta for oss oppbevaringen av 7,39 gram heroin. Oppbevaringen overstiger den veiledende grensen på fem gram, men mengden ble ansett som en beskjeden overstigning. Siden dommen omhandlet flere lovbrudd ble de 7,39 heroin grammene ansett som skjerpene ved fastsettelsen av den samlede straffen, jf. straffeloven § 77.¹⁰³ Høyesterett uttrykte at “dersom

---

⁹⁷ HR-2022-731-A, avsnitt 70.

⁹⁸ Avsnitt 71.

⁹⁹ HR-2022-1653-A, avsnitt 32 og 43.

¹⁰⁰ HR-2023-475-A, avsnitt 43 og 53.

¹⁰¹ HR-2022-732-A, avsnitt 15.

¹⁰² Avsnitt 18.

¹⁰³ HR-2022-2120-A, avsnitt 34.

forholdet hadde kommet til pådømmelse alene, ville en riktig reaksjon vært en kort betinget fengselsstraff”.¹⁰⁴ Videre ble det prosessert at mengder som i beskjedene grad overstiger terskelverdi nærmer seg den øvrige grensen, med mengden på 7,39 gram heroin, slik som i dette tilfellet.¹⁰⁵

Straffenivået for rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk under terskelverdi og som i en beskjedene grad overstiger terskelverdi er nedjustert. Riksadvokaten sammenfattet presiseringene fra Høyesterett i brevet fra 13. mai 2022, og uttalte hvordan påtalespørsmålet og reaksjonsspørsmålet skal avgjøres i slike saker. Påtalespørsmålet ved bruk, erverv, oppbevaring eller besittelse av mindre mengder narkotika til egen bruk skal avgjøres med ubetinget påtaleunntatelse, jf. straffeprosessloven § 69. Videre skal påtalespørsmålet ved erverv eller oppbevaring av narkotika til egen bruk som i beskjedene grad overskrider den veiledende grensen avgjøres med tilståelsesdom eller tiltalebeslutning.¹⁰⁶

2.3.3.2 Straffutmåling for ikke-rusavhengige

Høyesterett har ikke behandlet saker om ikke-rusavhengighets befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk på dette tidspunkt. Etersom slike saker ikke er behandlet i Høyesterett foreligger det ikke klare holdepunkter for at straffutmålingen for ikke-rusavhengige er nedjustert. Underrettspraksis har behandlet saker som omhandler ikke-rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk. Vi vil med utgangspunkt i disse avgjørelsene se om straffenivået for ikke-rusavhengige har endret seg.

I dommen fra Midtre Hålogaland tingrett, TMHA-2022-60910, hadde tiltalte bruk kokain og cannabis og oppbevart 4,88 gram kokain. Narkotikaovertrødelene ble avgjort sammen med flere lovbrudd, men det er overtrødelene av straffeloven § 231 og legemiddeloven § 24 første ledd som er av interesse.¹⁰⁷ Mengden på 4,88 gram ligger under terskelverdi. Tiltalte er ikke-rusavhengig, og har ikke historikk på tidligere omfattende bruk av narkotika. Oppbevaringen og bruken av narkotika ble skjerpene av straffen i form av noen dager, jf. straffeloven § 77. Tingretten uttalte at en slik overtrødelse av narkotika alene ville kvalifisert til en straff på grensen mellom bot og betinget fengsel etter nyere praksis.¹⁰⁸ Skulle man

---

¹⁰⁴ HR-2022-2120, avsnitt 34.

¹⁰⁵ Avsnitt 34.

¹⁰⁶ RA-2022-826, s. 2.

¹⁰⁷ TMHA-2022-60910, s. 3.

¹⁰⁸ s. 8.

vektlagt uttalelsen fra underrettspraksis foreligger det en forskjell på straffnivået for samme handling for rusavhengige og ikke-rusavhengige.

Ettersom Høyesterett ikke har behandlet straffutmålingen for ikke-rusavhengige er rettstilstanden for den gruppen det samme som før endringen for rusavhengige. Denne rettstilstanden legges til grunn siden straffutmålingen for rusavhengige ikke kan tolkes videre enn for denne gruppen. Som vist over fikk tiltalte straffutmålingsfrfall i HR-2022-731-A, for oppbevaring av ca. 4 gram heroin. I tingretten, til samme dom, ble ikke lovgiversignalene drøftet, og det tyder på at dommen ble utmålt etter den eldre praksis. Tingretten utmålte 54 dagers ubetinget fengsel. Begrunnelsen for straffutmålingen viser til LB-2018-90765 “straffen for oppbevaring av ca. 5 gram heroin i utgangspunktet tilsier en straff mellom 90 og 120 dager ubetinget fengsel”.¹⁰⁹

Avgjørelsene vi har vist over skildrer at det er signaler om at straffnivå for ikke-rusavhengige kan bli nedjustert, men at nedjustering som tingretten legger frem fortsatt er høyere enn for rusavhengige. Tar man utgangspunkt i straffutmålingen før den nye praksisen viser det til en større forskjell i straffutmålingen for rusavhengige kontra ikke-rusavhengige.

I lagmannsretten, LB-2021-78375, oppbevarte tiltalte 10 gram amfetamin til egen bruk og tiltalte ble kategorisert som ikke-rusavhengig. Mengden i dommen er i utgangspunktet over de mengdene som vår oppgave omhandler, men er tatt med for å belyse straffnivået for ikke-rusavhengige. Det ble uttalt at oppbevaringen av amfetamin var et engangstilfelle på bakgrunn av en presset livssituasjon. Dommen ble avsagt med betinget fengsel i 21 dager med prøvetid på to år.¹¹⁰ Det er samme straffnivået som blir utmålt for rusavhengigs befatning med narkotika som i beskjeden grad overstiger terskelverdi. Dommen ble avgjort før Høyesterett nedjusterte straffnivået for rusavhengige. Lagmannsretten ble anket til Høyesterett, men anken ble ikke fremmet.¹¹¹ Hvor mye vekt ankenektelsen skal kunne tillegges er vanskelig å svare på. Riksadvokaten kommenterte ankenektelsen og uttalte, “det er imidlertid nærliggende å forstå ankenektelsen dithen at det var korrekt av lagmannsretten å nedjustere straffen sammenlignet med tidligere straffutmålingspraksis. Hvor mye

---

¹⁰⁹ TGJOV-2020-115113, s. 3.

¹¹⁰ LB-2021-78735, s. 4.

¹¹¹ HR-2022-902-U.

straffenivået nedjusteres er det vanskelig å trekke presise slutninger basert på denne ene saken”.¹¹²

HR-2022-2120-A uttalte at oppbevaring av 7,39 gram heroin nærmet seg den øvrige grensen av hva som kan regnes som i beskjedene grad å overstige terskelverdi. Etter uttalelsen er ikke 10 gram amfetamin, slik lagmannsretten har gitt uttrykk for, en mengde som i beskjedene grad overstiger terskelverdi. Dommen fra lagmannsretten anses også av den grunn til å ha lavere rettskildemessig verdi. Vi velger derfor å se hen til hvilket straffenivå som ble utmålt før nedjusteringen. I lagmannsretten til HR-2022-2120-A ble det uttalt at utgangspunktet for en slik befatning “ville isolert sett medført ubetinget fengsel i 5-6 måneder”.¹¹³

Samtlige av dommene på ikke-rusavhengig er underrettspraksis og har derfor ikke like stor rettskildemessig vekt som en Høyesterettsdom. Per dags dato finnes det ikke noe høyesterettspraksis av ikke-rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk under terskelverdier eller som i beskjedene grad overstiger terskelverdiene. Basert på dommene som er vektlagt i oppgaven kan man se at det foreligger en forskjellsbehandling mellom ikke-rusavhengige og rusavhengiges utmåling av straff for narkotika til egen bruk.

2.3.4 Grunnloven § 98 opp mot straffutmålingspraksis

Det foreligger en forskjellsbehandling i straffutmålingen for rusavhengige og ikke-rusavhengige. Rusavhengige får et privilegium som ikke ikke-rusavhengige får ettersom de får utmålt mindre straff. De objektive vilkårene som rusavhengige og ikke-rusavhengige overtrer er like, og etter Grunnloven § 98 første ledd vil det objektivt være i strid med likhetskravet å utmåle ulik straff. I vurderingen om straffutmålingen er i strid med likhetskravet er det ikke nok at handlingene objektivt er like, men om personene som utfører handlingene er like vil være av betydning. I HR-2022-731-A ble det uttalt at det foreligger lange tradisjoner i norsk rett for at personlige forhold har betydning ved straffutmålingen¹¹⁴, og at en differensiert straffutmålingen dermed ikke bryter med likhetskravet i Grunnloven § 98 første ledd.¹¹⁵ Likhetskravet i første ledd er et tolkningsprinsipp. Vi skal dermed se om det

---

¹¹² RA-2022-826, vedlegg, s. 15.

¹¹³ LG-2021-107591-2, s. 4.

¹¹⁴ HR-2022-731-A referer til avgjørelsen i HR-2019-1643-A der personlige forhold fikk betydning for en differensiert straffutmåling.

¹¹⁵ HR-2022-731-A, avsnitt 55-56.

er forhold ved en hel gruppe, rusavhengige, som gjør at rettspraksisen tillater en saklig og forholdsmessig forskjellsbehandling, jf. Grunnloven § 98 andre ledd.

2.3.4.1 Saklighetsvurdering

Rusavhengig er å anse som et personlig forhold.¹¹⁶ Rusavhengige er en sårbar gruppe i samfunnet ved at de har blitt utsatt for marginalisering, stigmatisering og sosial utstøting.¹¹⁷ Riksadvokaten sier i sin høringsuttalelse til rusreformen at “mange er svært syke og lever i sosial nød”.¹¹⁸ Utfallet av rusmisbruk kan være ødelagte familier og liv, dødsfall og alvorlige straffbare handlinger begått i ruspåvirkning.¹¹⁹ Mange rusavhengige kommer fra dårlige sosiale forhold, og dette kan igjen ha påvirket utdanningsgrunnlaget og jobbmuligheter.¹²⁰ Av den grunn kan mange rusavhengige være i en dårlig økonomisk situasjon. Rusavhengighet bringer med seg mange negative virkninger, og rusavhengig som et personlig forhold er å anse som saklig grunn for en differensiert straffutmåling.

Likestillings- og diskrimineringsloven¹²¹ § 1 skal fremme likestilling og hindre diskriminering. Rusavhengige omfattes av sekke kategorien, “andre vesentlige forhold ved en person”. I forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven fremkommer det at rusavhengige er “sosialt sårbare, vanskelig stilt og utsatt for forskjellsbehandling på mange områder”.¹²³ Rusavhengiges svake posisjon i samfunnet kan anses som en saklig grunn for å forskjellsbehandle.

Avhengighet er også en del av de personlige forholdene ved rusavhengige. Rusavhengighet kjennetegnes ved at personen har vanskeligheter med å motstå rusbruk.¹²⁴ Det kan da føre til at bruken forsetter selv om vedkommende er klar over at det er skadelig, og fortsetter med straffbare narkotikaovertridelser. Når brukeren fortsetter med straffbare handlinger på bakgrunn av sin avhengighet vil ikke den individualpreventive effekten¹²⁵ av straff oppnå sitt

---

¹¹⁶ HR-2022-731-A, avsnitt 55.

¹¹⁷ NOU 2019:26, s. 17.

¹¹⁸ Riksadvokatens høringsuttalelse *Høringsuttalelse til NOU 2019:26 Rusreform - fra straff til hjelp*, s. 3.

¹¹⁹ s. 2.

¹²⁰ NOU 2009:14, s. 143.

¹²¹ Lov av 1.januar 2018, *om likestilling og forbud mot diskriminering* (likestillings- og diskrimineringsloven)

¹²³ NOU 2009:14, s. 171.

¹²⁴ NOU 2019:26, s. 261.

¹²⁵ Innst. O nr. 72 (2004-2005), *Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff. St.Meld nr. 37 (2007-2008) straffe som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (kriminalomsorgensmelding)*, s. 14 “De individualpreventive virkninger av straffen kan igjen deles i tre: Det er straffens uskadeliggjørende (inkapasiterende), avskrekkende og forbedrende virkninger”.

formål. Det kan for en person som ikke er avhengig av rus være enklere å forstå fra den straffbare bruken og besittelsen. Det kan derfor hevdes at det på bakgrunn av avhengigheten ikke være like klanderverdig for en rusavhengig å utføre en straffbarhandling knyttet til narkotika.

Skadefølgingsprinsippet tar utgangspunkt i at handlinger som kriminaliseres skal skade eller skape fare for å skade vernede interesser. En rusavhengig skader kun direkte seg selv og hens egen kropp ved bruk og besittelse av narkotika til egen bruk.¹²⁶ Plasseringen av straffeloven § 231 under kapittel 23, vern av folkehelse og det ytre miljø, viser at kriminalisering av narkotika skal verne samfunnets interesser. Rusbruk medfører også indirekte skade på rusbrukerens sosiale miljø og familie. Det kan også indirekte innvirke på den generelle trygghet og fred, samt samfunnets økonomi.¹²⁷ Etter en vurdering av skadefølgingsprinsippet er det en saklig grunn til å anvende straff for narkotikabruk.

I Norge straffes det med formål om å styre atferden i fremtiden. Styringen av atferd har som mål å “bidra til et samfunn og en sameksistens som en ut fra gjeldende verdiprioriteringen anser som ønskelig”.¹²⁸ Som nevnt over har rusavhengige blitt stigmatisert og har en sårbar posisjon i samfunnet. Dette kan ikke ses på som verdier som er ønsket fra samfunnets side ved å straffe rusavhengige. I NOU 2019:26 legges det frem at det ikke foreligger empiri på at straff for narkotikabruk påvirker holdningene til brukerne i et positivt verdisyn. Grunnlaget bygger på en gjennomgang av forskning fra land som har avkriminalisert narkotikabruk.¹²⁹ Nedjustering av straff og straffutmålingsfracfall vil kunne bidra til å minske forskjellen som rusavhengige er blitt påført gjennom straff.

I en sammensatt vurdering av momentene for om det foreligger et saklig grunnlag for å forskjellsbehandle rusavhengige finner vi at en differensiert reaksjon for denne gruppen vil anses som relevant på grunn av deres svake posisjon i samfunnet. Straff har ikke den ønskede virkningen på rusavhengige og de negative virkningene straffen har ovenfor en rusavhengig taler for at det er saklig å nedjustere straffen. Straffen blir ikke oppjustert for ikke-rusavhengige, men kommer til gunst for en svakere gruppe i samfunnet.

---

¹²⁶ NOU 2002:4, *Ny straffelov – straffelovkomisjonens delutredning VII*, s. 79-81.

¹²⁷ Ot. prp. nr. 22 (2008-2009), s. 93.

¹²⁸ Innst. O. Nr. 72 (2004-2005), s. 14.

¹²⁹ NOU 2019:26, s. 261.

2.3.4.2 Forholdsmessighetsvurdering

Videre skal vi se på om forskjellsbehandlingen etter Grunnloven § 98 andre ledd er forholdsmessig.

I utredningen til Stortinget ble det fremmet at avkriminalisering for en gruppe, herunder rusavhengige, ikke ville være forholdsmessig.¹³⁰ Differensieringen i straffutmålingen påvirker ikke at skyldspørsmålet og straffeansvaret blir besvart. Både rusavhengige og ikke-rusavhengige får konstatert skyld og er strafferettsligansvarlig. De like overtredelsene kommer på en uttømmende politiattest¹³¹ for begge gruppene, og taler for at den differensierte straffeutmålingen er forholdsmessig.

Som nevnt over i pkt. 2.3.2 kan det være vanskelig å skille mellom de ulike brukergruppene. I ytterste konsekvens kan en feilkategorisering av den tiltalte føre til uriktig straffutmåling. HR-2022-733-A uttaler at det kan være vanskelig “å trekke yttergrensene for hvem som skal omfattes av endringene i straffutmålingspraksis”.¹³³ Når domstolen viser at det vil være utfordrende å skille rusavhengig og ikke-rusavhengig taler dette for at de tiltalte også vil ha utfordringer med å se hvilken kategori de omfattes av. I norsk rett skal borgerne kunne forutse sin rettsstilling og dette prinsippet kan bli utfordret. Det er blant annet hjemlet i legalitetsprinsippet i Grunnloven § 96. Det vanskelige skillet mellom gruppene taler mot at en differensiert straffutmåling er forholdsmessig.

I forlengelsen av utfordringen å skille mellom de ulike brukergruppene kan en rusbruker bli satt i fare for selvinkriminering, herunder for å forsøke og bevise at hen er rusavhengig. Selvinkrimineringsvernet er blant annet hjemlet i Grunnloven § 95. Tidligere rushistorikk og eventuell tidligere straffereaksjoner legges til grunn i kategoriseringen. Riksadvokaten har forsøkt å finne en løsning på utfordringen for selvinkriminering:

“Når spørsmålet om rusavhengighet belyses under etterforskningen, må politiet og påtalemyndigheten respektere den mistenktes rett til ikke å bidra til sin egen domfellelse (selvinkrimineringsvernet). Som følge av den store betydning rusavhengighet heretter får

---

¹³⁰ Prop. 92 L (2020-2021), s. 25.

¹³¹ Henviser til Forskrift av 20. september 2013 nr. 1097 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterforskriften) § 44-4 første ledd nr. 1, 9 og 15 og Lov av 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven).

¹³³ HR-2022-733-A, avsnitt 24.

for valg av strafferettslig reaksjon, kan det oppstå et betydelig press på gjerningspersonen til å medvirke. Undersøkelsen av tidligere befatning med narkotika i denne forbindelse bør derfor ikke gjøres på et presisjonsnivå som legger til rette for strafforfølging av den tidligere befatningen med narkotika. Dersom politiet under slike undersøkelser likevel skulle få opplysninger om tidligere begåtte narkotikalovbrudd direkte knyttet til mistenktes egen bruk, på et presisjonsnivå som gjør det mulig å strafforfølge forholdet, vil det neppe være rimelig å opprette nye saker for slike tidligere forhold”.¹³⁴

Hvis Riksadvokatens instruks blir vektlagt vil det ikke være i strid med forholdsmessighetsvurderingen, for da skal ikke tidligere rushistorikk bli brukt for å starte nye straffesaker.

Høyesterett konkluderte med at Stortingets behandling av rusreformen ikke gir grunnlag til å si at straffen ikke lengre har et legitimt formål. Dette ettersom det ikke ble en avkriminalisering verken for alle eller bare rusavhengige.¹³⁵ Det var “bekymring for signaleffekten av en avkriminalisering, for at bruken av narkotika ville ufarliggjøres og for konsekvensene en slik reform vil ha for narkotikabruk blant ungdom”.¹³⁶ Straff ovenfor rusavhengige og ikke-rusavhengige har et legitimt formål. Når straff for begge gruppene er legitim, vil det tale i mot en differensiert straffutmåling.

Ikke-rusavhengig, som en gruppe, er ikke et personlig forhold som får betydning i straffutmålingen. Det kan være individer innenfor kategorien ikke-rusavhengig som har individuelle personlige forhold som kan få betydning, men det vil ikke være aktuelt i denne sammenheng. Forskjellen mellom rusavhengiges og ikke-rusavhengiges posisjon i samfunnet taler for at det vil være forholdsmessig å nedjustere straffen for rusavhengige.

Ved gjennomgang av argumentasjon vi har lagt frem finner vi det både saklig og forholdsmessig å differensiere straffen mellom rusavhengige og ikke-rusavhengige. Som nevnt innledningsvis har vi kun trukket frem noen av nyansene i debatten, men vi anser rusavhengige sin svake posisjon i samfunnet og behov for hjelp som en tungtveidene grunn til

---

¹³⁴ RA-2022-826, vedlegget, s. 14.

¹³⁵ HR-2022-731-A, avsnitt 38.

¹³⁶ Innst. 612 L (2020-2021), s. 7.

å nedjustere straffen for denne gruppen. På tross av at det foreligger et legitimt formål med straff for narkotikaovertridelser.

3. Avsluttende bemerkninger

Høyesterett har ikke vurdert saker som omfatter ikke-rusavhengiges befatning med mindre mengder narkotika, og det vil bli spennende å se på hvordan domstolen kommer til å vurdere disse forholdene i fremtiden. Nedjustering av straff for rusavhengige er et steg nærmere en avkriminalisering og det vil bli interessant å følge utviklingen, både politisk og strafferettslig. Narkotikadebatten er innviklet siden den skal forholde seg til mange ulike individer, og hvordan de ulike nyansene i debatten fremover kommer til å vektlegges er uvisst. Narkotikafeltet og den politiske debatten kommer til å være aktuell for oss å følge med på når vi videre skal tre inn i polityrket.

4. Litteraturliste:

4.1 Lover

Grunnloven	Lov av 17. mai 1814 Kongerikets Norges Grunnlov
Legemiddeloven	Lov av 1.april 1965 om legemidler med videre (opphevet)
Straffeprosessloven	Lov av 22.mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker
Legemiddeloven	Lov av 1. januar 1994 om legemidler
Menneskerettsloven	Lov av 21.mai 1999 om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett
Straffeloven	Lov av 20. mai 2005 nr. 28 om straff
Brukerromsloven	Lov av 2. juli 2004 om ordning med brukerrom for inntak av narkotika
Politiregisterloven	Lov av 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politet og påtalemyndighet
Likestillings- og diskrimineringsloven	Lov av 1. januar 2018 om likestilling og forbud mot diskriminering

4.2 Forskrifter

Narkotikalisten	Forskrift av 1. januar 1979 om narkotika (opphevet)
Narkotikaforskriften	Forskrift av 14. februar 2013 om narkotika
Politiregisterforskriften	Forskrift av 20. september 2013 nr. 1097 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten
Kunngjøring av endringer i Grunnloven	Forskrift av 14.mai 2014 om endringer i Grunnloven
Forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll	Forskrift av 20.oktober 2017 om narkotika med domstolskontroll

4.3 Forarbeid

NOU 2002:4, *Ny straffelov – straffelovkomisjonens delutredning VII*,

Innst. O. nr. 72 (2004-2005) *Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff*

St. Meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet - tryggere samfunn (kriminalomsorgensmelding)

Ot.prop. Nr. 8 (2007-2008) *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)*

Ot. Prop. nr. 22 (2008-2009) *Om lov om endringer i straffeloven 20.mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*

NOU 2009:14 *Et helhetlig diskrimineringsvern*

Prop. 107 L (2010-2011) *Endringer i legemiddeloven*

Dokument 16 (2011 – 2012) *Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011*

Innst. 186. S (2013-2014) *Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter*

NOU 2019: 26 *Rusreform fra straff til hjelp*

Politisk plattform, (2019) *For en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre*
NOU 2019: 26 *Rusreform fra straff til hjelp*

Innst. 612 L (2020-2021) *Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.) og om representantforslag om at rusavhengige ikke skal straffeforfølges*

Prop. 92 L (2020-2021) *Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m)*

4.4 Avgjørelser fra Høyesterett

Rt. 1976 s. 652

Rt. 2010 s. 1565

Rt. 2010 s. 449

HR – 2019 - 1643 – A

HR – 2022 – 902 – U

HR – 2022 – 731 – A

HR – 2022 – 732 – A

HR – 2022 – 733 – A

HR – 2022 – 1653 – A

HR – 2022 – 2120 – A

HR – 2023 – 475 – A

4.5 Avgjørelser fra underrettspraksis

LB – 2018 – 90765

LB – 2021 – 78375

LG – 2021 – 107591 - 2

TGJOV – 2020 – 115113

TMHA – 2022 - 6910

4.6 Internasjonale konvensjoner

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4. november 1950 (EMK)

4.7 Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)

Case of S.W v. The United Kingdom (1995)   22. november 1995, No. 20166/92

Hentet fra: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57965%22%7D%22%5D%7D>

Case of Zarb Adami v. Malta (2006)   20. juni 2006, No.17209/02

Hentet fra: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-75934%22%5D%7D%22%5D%7D>

4.8 Forvaltningspraksis

Riksadvokatens høringsuttalelse, *Høringsuttalelse til NOU 2019:26 Rusreform - fra straff til hjelp.*

Riksadvokatens rundskriv 9. april 21/955 *Tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker.*

Riksadvokatens skriftserie 2/2022 *Tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker – oppfølgende undersøkelse.*

Riksadvokatens brev 13. Mai 2022, 22/826 *Ny høysterettspraksis om strafferettslige reaksjoner for rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk.* Med vedlegg.

4.9 Lovkommentar

Keiserud, E, Sæther, K.E, Holboe, M, Jahre, H.P, Matningsdal, M, Smørdal, J. G,
Lovkommentar til Straffeprosessloven § 69 nr. 2, sist revidert 01.07.2022

Hentet fra: <https://juridika.no/lov/1981-05-22-25/§69/kommentar>

Matningsdal, M (2022) Lovkommentar til straffeloven § 231 nr. 12, sist revidert 01.07.22

Hentet fra: <https://juridika.no/no/lov/2005-05-20-28/§231/kommentar>

Sandvig, J, *Lovkommentar til EMK art. 14 nr. 4 sist revidert 22.10.21*

Hentet fra: https://lovdata.no/pro/COMMENT/karnov/1999-05-21-30_v2_981603a0_d1_a14.n4/1

Thomassen, P.T *Lovkommentar til legemiddeloven § 24, note 186, sist revidert 22.03.2022*

Hentet fra:

<https://min.retsdata.no/Dokument/gL19921204z2D132z2EzA724?directHit=1&dq=legemiddeloven&noteid=gN19921204z2D132z2E186>

4.10 Litteratur

Aall, J (2015), *Rettstat og menneskerettigheter* (4.utg)

Fagbokforlaget

Aall, J (2021) §98. Mestad, O & Michalsen, D (Red.), *Grunnloven Historisk kommentarutgave 1814-2020*

Universitetsforlaget 2021

Aarli, R, og Mæhle, S. S (2018) *Juridisk metode i et nøtteskall*

Gyldendal

Bratholm, A (1980) Strafferett og samfunn. *Alminnelig del*
Universitetsforlaget 1980

Eckhoff, T (2001) *Rettskildelære 5.utg ved Helgesen, J*
Oslo: Universitetsforlag (2001)

Fredriksen, S (2016) Lovbrudd, skyld og straff (1.utg)
Gyldendal Norsk Forlag AS 2016

Fredriksen, S (2017) Norm, skyldkrav og straffetrussel: utvalgte emner fra spesiell strafferett (1.utg)
Gyldendal Juridisk 2017

Fredriksen, S & Spurkland, K. (2019) Ordensjuss (2.utg)
Oslo Gyldendal Juridisk

Lernestedt, C (2015) “Likhet inför lagen, Rättsfilosofiska perspektiv“ ^[ÖB]
Sverige: Norstedts Juridik AB, 2015

Nygaard. N (2017) Rettsgrunnlag og standpunkt
Universitetsforlaget 2017

4.11 Nettartikler

Andænes, J. & Elden, J. C (2022) Straffutmåling
Hentet fra: <https://snl.no/straffutm%C3%A5ling> ,

Norges domstoler (u.å) Straffutmåling
Hentet fra: <https://www.domstol.no/no/juridisk-ordliste/s/straffeutmaling/>

Norges domstoler (u.å) Straffereaksjoner i straffesaker
Hentet fra: <https://www.domstol.no/no/slik-gjennomfores-en-rettssak/straffesak/straffereaksjon-i-straffesaker/>

Norges Høyesterett. (u.å.). *Om Høyesterett*.

Hentet fra: <https://www.domstol.no/no/hoyesterett/om/>

Falkanger, T, Gisle, J og Boe, E.M (2023) *Rettskilder*

Hentet fra: <https://snl.no/rettskilder>

Svartdal, A (2018), *Problemstilling*

Hentet fra: <https://snl.no/problemstilling>